

Asya Studies

Academic Social Studies / Akademik Sosyal Araştırmalar
Year: 7 - Number: 26 p. 1-14, Winter 2023

Türkçe Öğretmenlerinin Türkçe Ders Kitapları ile İlgili Görüşleri* ** *Turkish Teachers' Opinions on Turkish Textbooks*

DOI: <https://doi.org/10.31455/asya.1386787>

Araştırma Makalesi /
Research Article

Makale Geliş Tarihi /
Article Arrival Date
06.11.2023

Makale Kabul Tarihi /
Article Accepted Date
26.11.2023

Makale Yayım Tarihi /
Article Publication Date
30.12.2023

Asya Studies

Doç. Dr. Bünyamin Sarıkaya
Muş Alparslan Üniversitesi / Eğitim
Fakültesi / Türkçe Eğitimi ABD
b.sarikaya@alparslan.edu.tr
ORCID: 0000-0002-8393-7127

* "COPE-Dergi Editörleri İçin Davranış Kuralları ve En İyi Uygulama İlkeleri" beyanları: Bu makale için herhangi bir çıkar çatışması bildirilmemiştir. Bu makale, İntihal.net tarafından taranmıştır. Bu makale, Creative Commons lisansı altındadır.

** Bu çalışma Muş Alparslan Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulunun 01.07.2021 tarih ve 15946 belge numarası onayı çerçevesinde gerçekteştirilmiştir.

Öz

Bu çalışmada Türkçe öğretmenlerinin Türkçe ders kitapları (5, 6, 7 ve 8. sınıf) ile ilgili görüş ve düşüncelerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada nitel araştırma desenlerinden durum çalışması kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu Muş ili merkezinde görev yapan 17 Türkçe öğretmeni oluşturmaktadır. Çalışma grubundaki tüm öğretmenlerin aynı Türkçe ders kitaplarını kullanma durumlarına dikkat edilmiştir. Veri toplama aracı olarak uzman görüşü alınan ve araştırmacı tarafından geliştirilen "Yazılı Görüş Alma Formu" kullanılmıştır. Verilerin çözümlenmesinde içerik analizi tekniği kullanılmıştır. Sonuç olarak Türkçe öğretmenleri ders kitabını, ders kazanımlarını öğrencilere kazandırmak için kullanılan metin ve etkinlikler bütünü; öğretmen ve öğrenci için temel/ana kaynak; planlı bir rehber ve takip kılavuzu olarak tanımlamışlardır. Türkçe öğretmenlerinin büyük çoğunluğuna göre Türkçe ders kitaplarındaki görsellerin öğrenciye metni okuma/anlama açısından bir ön fikir verdiği belirlenmiştir. Türkçe öğretmenlerinin Türkçe ders kitaplarına yönelik eksik gördükleri birçok husus olduğu tespit edilmiştir. Etkinliklerin öğrencilerin dikkatlerini ve ilgilerini çekmede yetersiz kalması, etkinliklerin sayıca fazla olması, görsellerin yetersiz ve estetikten yoksun olması, bazı metinlerin uzun olması, etkinliklerin yapıcı uzun olması ve dil bilgisi etkinliklerinin öğrenmeye destek olmaması bu eksiklerden bazılarıdır. Türkçe öğretmenlerinin çoğu Türkçe ders kitaplarındaki metinlerde kullanılan dil ve cümle konusunun öğrencilerin hazır bulunluğluk düzeylerine uygun olmadığını ifade etmiştir. Yine Türkçe öğretmenlerinin çoğuna göre Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin öğrencilerin okuma becerilerini/okuma alışkanlığını geliştirmesi açısından yetersiz kaldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ders Kitabı, Türkçe Ders Kitabı, Türkçe Öğretmenleri

Abstract

In this study, it is aimed to determine the opinions and thoughts of Turkish teachers about Turkish textbooks (5th, 6th, 7th and 8th grade). Case study, one of the qualitative research designs, was used in the study. The study group of the research consists of 17 Turkish teachers working in the centre of Muş province. Attention was paid to the fact that all teachers in the study group used the same Turkish textbooks. "Written Opinion Form", which was developed by the researcher and received expert opinion, was used as a data collection tool. Content analysis was used to analyse the data. As a result, Turkish language teachers defined the textbook as a set of texts and activities used to help students gain the course outcomes; a basic/main resource for teachers and students; a planned guide and a follow-up guide. According to the majority of Turkish teachers, it was determined that the visuals in Turkish textbooks give students a preliminary idea in terms of reading/understanding the text. It has been determined that there are many issues that Turkish teachers see as deficiencies in Turkish textbooks. Some of these deficiencies are that the activities are insufficient to attract students' attention and interest, the activities are too many, the visuals are insufficient and lack aesthetics, some texts are long, the activities are structurally long and grammar activities do not support learning. Most of the Turkish teachers stated that the language and sentences used in the texts in the Turkish textbooks are not suitable for the students' readiness levels. Again, according to most of the Turkish teachers, it was concluded that the texts in Turkish textbooks are insufficient in terms of developing students' reading skills/reading habits.

Keywords: Textbook, Turkish Textbook, Turkish Teachers

Citation Information/Kaynakça Bilgisi

Sarıkaya, B. (2023). Türkçe Öğretmenlerinin Türkçe Ders Kitapları ile İlgili Görüşleri. *Asya Studies-Academic Social Studies / Akademik Sosyal Araştırmalar*, 7(26), 1-14.

GİRİŞ

Türkçe öğretimindeki en temel unsurların başında ders kitapları gelmektedir. Ders kitabı, eğitim paydaşlarının temel olarak kullandığı, dil becerilerini geliştirdiği dokümanlardandır. “Öğrencinin yaş ve bilgi seviyesine uygun bilişsel ve duyuşsal becerilerle donatılmış zengin metinlerden oluşan, öğretim programlarının esas aldığı ilkeler doğrultusunda hazırlanan, ihtiva ettiği bilgileri öğrenciye aktaran basılı eğitim ve öğretim materyalleri” (Çiftçi, Çeçen ve Melanlıoğlu, 2007: 206) olarak tanımlanan ders kitapları eğitim-öğretim etkinliklerinin en önemli kaynaklarını oluşturmaktadır. Bundan dolayı amaçlanan hedef ve kazanımların gerçekleşmesinde ders kitaplarının büyük bir önemi bulunmaktadır. Ders kitapları bütün derslerde olduğu gibi Türkçe dersinde de dersin temel gereci olması yönüyle ayrı bir öneme sahiptir (Kaya ve Kardeş, 2019). Ders kitapları, bir dersin öğretim programında ifade edilen amaç ve kazanımlarına uygun içeriğe sahip, öğretmenlere sınıf içi etkinlikleri gerçekleştirme hususunda yol gösteren önemli eğitim araçları olarak ifade edilmektedir (Delice, Aydın ve Kardeş, 2009). Benzer düşüncüyü Bağcı ve Ünal (2013) da dile getirmekte ve ülkemizde öğrenme-öğretmen sürecinde ders kitaplarının kullanımının oldukça yaygın olduğu belirtilmektedir.

Ders kitaplarının kullanımı beraberinde birçok avantajı da getirmektedir. Gök (2003) ders kitaplarının öğrenme-öğretme sürecini doğrudan etkilediğini ve belirlenen amaçlara en ekonomik şekilde ulaşmaya fırsat sağladığını belirtmektedir. Baldan (2009) ders kitapları aracılığıyla öğretmenlerin öğretim sürecine hâkim olduğunu, öğrencilerin dersi daha ilgiyle takip ettiklerini ve amaçlanan kazanımların öğrencilere daha çabuk kazandırıldığını ifade etmektedir.

Eğitim-öğretim sürecinde bu denli önemli rolleri bulunan ders kitaplarının taşınması gereken temel özellikler bulunmaktadır. “Ders kitaplarının taşınması gereken iç ve dış özellikleri, öğrencilerin temel becerileri edinmelerinde ve kullanmalarında oldukça önemli olmaktadır. Ders kitaplarının dış özellikleri arasında kitabın basım ve kâğıt kalitesi, boyutu, kullanılan renkler, görseller, görsel-metin oranı, punto büyüklüğü, yazı stili, ağırlık vb. özellikler” (Ayhan, 2010) yer alırken “iç özellikleri arasında içeriğinin anayasa, kanun ve diğer mevzuata uygun olması, reklam ve kitabın-yazarın kimliğini belirleyici öge içermemesi, bilimsel yeterliliğe sahip olması, içeriğin ders programının amaç ve kazanımlarını karşılama yeterliliği, görsellerin ve içerik tasarımının öğrenmeyi destekleyecek ve öğrenci gelişimine uygun olması” yer almaktadır (MEB, 2018).

Türkçe derslerinde dil becerileri metinlerden hareketle kazandırılmaya çalışılmaktadır (Çeçen ve Çiftçi, 2007). “Çeşitli ölçümler, hesaplamalar ve analizlerle hem nitelik hem nicelik bakımından uygun olduğuna karar verilen metinler, ders kitaplarında yer almalıdır” (Özçetin ve Karakuş, 2020: 177). Bu metinlerin öğrencilerin iletişim, bilişsel ve toplumsal becerilerini geliştirmelerine kaynaklık etmesi önemlidir (Güneş, 2013). Ders kitaplarındaki metinlerin Türkçenin anlam zenginliğini ve estetiğini yansıtan, nitelikli ve öğrenci ihtiyaçlarına yanıt sunacak içeriklere sahip olması önemlidir. Çünkü öğrencilerin anlama ve anlatma becerilerini geliştirmelerini sağlayan unsurlardan biri de nitelikli metin örnekleridir (Türkben, 2018). Ders kitaplarındaki metinler aynı zamanda dil öğretimindeki amaç ve kazanımların gerçekleştirilmesini (Kaya ve Kardeş, 2019), öğrencilerin sadece ana dillerini doğru kullanmalarını değil, bunun yanı sıra yüksek karakterli kişiler olarak yetiştirilmelerini (Ekinci-Çelikpazu ve Aktaş, 2011; Temizkan, 2009), millî ve evrensel değerlerin aktarımını (Özbay ve Karakuş-Tayşi, 2011) sağlayan araçlardır (Aytaş, 2006).

Alan yazını ışığında özetle ders kitapları toplumdaki ortak kültürün meydana gelmesine, geçmişle bugün, bugünle yarın arasındaki bağın kurulmasına ve ortak bir anlayış geliştirmesine (Özkan, 2010) ve eğitim kurumlarının sahiplendiği toplumsal, sosyal, ekonomik işlevlerin yerine getirilmesine (Kızılcıoğlu, 2003) destek olan araçlardır. Bu bağlamda ders kitaplarının hazırlanmasında öğrencilerin ilgi, istek ve düzeylerinin de göz önünde bulundurulması elzemdir (Kırbaş, Orhan ve Topal, 2012).

Çalışmanın temel amacı Türkçe öğretmenlerinin Türkçe ders kitaplarına yönelik görüşlerinin belirlenmesidir. Bu temel amaç bağlamında şu alt amaçlara yanıt aranmıştır:

1. Türkçe öğretmenleri ders kitabı kavramını nasıl tanımlamaktadır?
2. Türkçe öğretmenlerine göre Türkçe ders kitaplarındaki görseller öğrenciye metni okuma/anlama açısından bir ön fikir verme açısından yeterli midir?
3. Türkçe öğretmenlerinin Türkçe ders kitaplarında beğenmedikleri/eksik gördükleri hususlar nelerdir?
4. Türkçe öğretmenlerine göre Türkçe ders kitaplarındaki metinlerde kullanılan dil ve cümle konusu öğrencilerin hazır bulunmuşluk düzeylerine uygun mudur?

5. Türkçe öğretmenlerine göre Türkçe ders kitaplarındaki metinler öğrencilerin okuma becerilerini/okuma alışkanlığını geliştirmesi açısından yeterli midir?

YÖNTEM

Araştırmanın Deseni

Türkçe öğretmenlerinin Türkçe ders kitaplarına yönelik görüşlerinin incelendiği bu araştırma nitel araştırma desenlerinden durum çalışması deseni bağlamında yürütülmüştür. Durum çalışması “Araştırmanın hem ürünü hem de nesnesi olabilecek nitel araştırma içerisindeki bir desen türüdür. Durum çalışması, araştırmacının gerçek yaşam, bir durum veya çoklu durumlar hakkında çoklu bilgi kaynakları aracılığıyla ayrıntılı ve derinlemesine bilgi topladığı, bir durum betimlemesi ya da durum temaları ortaya koyduğu nitel bir araştırmadır” (Creswell, 2018).

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Muş il merkezindeki MEB devlet okullarında görev yapan 17 Türkçe öğretmeni oluşturmaktadır. Çalışma grubunun oluşturulmasında amaçlı örneklem yöntemlerinden “kolay ulaşılabilir durum örnekleme” yöntemi tercih edilmiştir. Yıldırım ve Şimşek (2016) bu örnekleme yönteminin araştırmaya hız ve kullanılabilirlik kazandırdığını ve bu yöntemde araştırmacıların yakın ve ulaşılması kolay olan bir durumu seçtiğini belirtmektedir. Çalışma grubundaki öğretmenlerin 9’u erkek, 8’i kadındır. Katılımcıların mesleki kıdemleri 2 ila 20 yılları arasındadır. Ayrıca çalışma grubundaki tüm öğretmenlerin aynı Türkçe ders kitaplarını kullanma durumlarına dikkat edilmiştir. 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarının tamamı hakkında bilgi sahibi olmalarına özen gösterilmiştir.

Veri Toplama Aracı

Çalışmada veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından geliştirilen “Yazılı Görüş Alma Formu” kullanılmıştır. Form hazırlanırken konuyla ilgili alan yazını detaylıca taranmış ve amaca hizmet ettiği düşünülen bir soru havuzu oluşturulmuştur. Bu soru havuzu Türkçe eğitimi alanındaki 3 alan eğitimi uzmanıyla paylaşılmıştır. Dönütler bağlamında çalışmanın amacına uygun olduğuna karar verilen 5 soruluk bir görüş alma formu oluşturulmuştur.

Verilerin Toplanması

Verilerin toplanması aşamasında araştırmaya gönüllü katılım sağlayan Türkçe öğretmenlerine “Yazılı Görüş Alma Formu” elden ulaştırılmıştır. Çalışma süreci başlamadan öğretmenlere çalışmanın amacı ve kapsamıyla ilgili bilgiler verilmiştir. Verilerin toplanması aşamasında öğretmenlerle iletişim hâlinde bulunmuş ve anlaşılmayan hususlarda kendilerine dönütler verilmiştir. Veriler 2021-2022 eğitim-öğretim yılı bahar döneminde toplanmıştır.

Verilerin Çözümlemesi

Araştırmada verilerin çözümlemesinde “içerik analizi tekniği” kullanılmıştır. “İçerik analizi, belirli kurallara dayalı kodlamalarla bir metnin bazı sözcüklerinin daha küçük içerik kategorileri ile özetlendiği sistematik, yinelenebilir bir teknik olarak tanımlanabilir. Bir mesajın belli özelliklerinin nesnel ve sistematik bir şekilde tanınmasına yönelik çıkarımların yapıldığı bir tekniktir.” (Büyüköztürk, vd., 2008: 250). Veriler çözümlenirken görüşlerle ilgili çeşitli notlar alınmış ve notlardan hareketle kodlar oluşturulmuştur. Belirlenen kodlar benzerlik durumlarına göre sınıflandırılmış ve kodların ifade sıklıkları belirlenmiştir. Oluşan kategorilerle ilgili Türkçe öğretmenlerinin ifadelerinden doğrudan alıntılar yapılmıştır. Katılımcıları temsilen “K1, K2” şeklinde kısaltma yoluna gidilmiştir.

Etik Kurul Beyanı

Kurul adı= Muş Alparslan Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu

Karar tarihi= 01.07.2021

Belge sayı numarası= 15946

BULGULAR

Çalışmada, bulgular alt amaçlar bağlamında sunulmuştur.

Birinci Alt Amaca Yönelik Bulgular

Çalışmanın birinci alt amacı, ders kitabı kavramının Türkçe öğretmenleri için ne anlam ifade ettiğidir. Bu alt amaca yönelik ulaşılan bulgular Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1: Türkçe Öğretmenlerinin Ders Kitabı Kavramını Tanımlamaları

Sıra	Kodlar	f
1	Ders kazanımlarının öğrencilere kazandırılması için kullanılan metin ve etkinlikler bütünüdür.	8
2	Öğretmen ve öğrenci için temel/ana kaynaktır.	6
3	Planlı bir rehber ve takip kılavuzudur	4
4	Temel dil becerilerini geliştirmeye yardımcı olabilecek etkinlikleri ve metinleri kapsayan kaynak kitaplardır.	2
5	Kültürel mirasın aktarımını sağlayan görsel ve okuma materyalleridir.	1
6	Dersin genel çerçevesi için sınırları belirleyen ve izlenecek yol hususunda da rehber görevi üstlenen kurtarıcılardır.	1
7	Belli bir aşamalılık dâhilinde oluşturulan interdisipliner metinleri iki kapak arasında barındıran kitaplardır.	1
8	Öğrencilerin eğitim ve öğretimini tamamlamak için oluşturulmuş materyallerdir.	1
9	Eğitim programlarının tamamlayıcısıdır.	1
10	Bilgi birikimini sağlayan materyallerdir.	1
11	Dersin pekiştirilmesi için gerekli materyaldir	1
12	Dersler için vazgeçilmez kaynaklardır.	1
13	Öğrencilerin rahatça yararlanabileceği kaynaklardır	1
14	Dersin ana hatlarını ele alan kaynaktır.	1
15	Basit, sığ ve yüzeysel bir dokümanlardır.	1
16	Pedagojik eğitim veren özgün yapıtlardır.	1
17	Birçok işlevi yerine getiren bir araçtır.	1
Toplam		33

Tablo 1 incelendiğinde Türkçe öğretmenlerinin ders kitabı kavramını farklı şekillerde tanımladıkları görülmektedir. Bunlar arasında en fazla “Ders kazanımlarının öğrencilere kazandırılması için kullanılan metin ve etkinlikler bütünüdür. (f=8)”, “Öğretmen ve öğrenci için temel/ana kaynaktır. (f=6)” ve “Planlı bir rehber ve takip kılavuzudur. (f=4)” tanımları yapılmıştır. Türkçe öğretmenlerinin ders kitabı kavramı için yaptıkları bazı tanım örnekleri aşağıda verilmiştir:

“Dersi kitabı artık basit, sığ ve yüzeysel bir kitabı olmaktan daha fazlası değildir benim için. Son yıllarda sadece küçük hikâye ve şiirlerin bulunduğu okuma kitabından ibarettir.” (K11-E)

“Türkçe ders kitabı denince aklıma, Türkçe dersi kazanımlarının öğrencilere kazandırılması için kullanılan metin ve etkinlikler bütünü geliyor. Ders kitabı ise kazandırılmak istenen bilgi, beceri ve kazanımların öğrencilere kazandırılması için aracı olarak kullanılan ve belli bir aşamalılık dâhilinde oluşturulan interdisipliner metinleri iki kapak arasında barındıran kitaplar geliyor.” (K5-K)

“Ders kitabı bir amaç değil, hedef ve kazanımları öğrencilere aktarmak için kullandığımız bir araçtır. Derste kullandığımız ana kaynak olmakla birlikte zaman zaman eksik kaldığı kısımlar da bulunan ve bu eksiklikleri ek kaynak ve materyallerle tamamlamaya çalıştığımız dokümanlardır.” (K16-K)

“Türkçe ders kitabı, öğrencilerin eğitim ve öğretimini tamamlamak için oluşturulmuş, bilgi birikimini sağlayan, kültürel mirasın aktarımını sağlayan görsel ve okuma materyalleridir.” (K3-E)

“Ders kitabı, öğrencilerin ilgili derslerde belirlenen kazanımlara ulaşabilmelerine yardımcı olacak içerikleri barındıran basılı materyallerdir. Öğrencilerin özellikle bilme ve kavrama düzeyindeki kazanımları edilebilmelerine olanak sağlar.” (K8-E)

İkinci Alt Amaca Yönelik Bulgular

Çalışmanın ikinci alt amacı, Türkçe öğretmenlerinin Türkçe ders kitaplarındaki görselleri öğrenciye metni okuma/anlama açısından bir ön fikir verme bağlamında yeterli görüp görmediklerine yönelik düşünceleridir. Bu alt amaca yönelik bulgular Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2: Türkçe Öğretmenlerinin Türkçe Ders Kitaplarındaki Görselleri Öğrenciye Metni Okuma/Anlama Açısından Bir Ön Fikir Bağlamında Yeterli Görüp Görmeme Durumları

Sıra	Kodlar	f
1	Türkçe ders kitaplarındaki görseller öğrenciye metni okuma/anlama açısından bir ön fikir veriyor.	12
2	Türkçe ders kitaplarındaki görseller öğrenciye metni okuma/anlama açısından bir ön fikir vermiyor.	5
Toplam		17

Tablo 2 incelendiğinde Türkçe öğretmenlerinin büyük çoğunluğunun (f=12) Türkçe ders kitaplarındaki görsellerin öğrenciye metni okuma/anlama açısından bir ön fikir verdiğini belirttikleri görülmektedir. Görselleri bu bağlamda yeterli bulan Türkçe öğretmenlerinin bazı görüşleri aşağıda verilmiştir:

“Kitaplardaki görseller genellikle metne uygun tasarlanmıştır. Ancak öğrencilerimizin yorumları çok basit düzeyde yapılmaktadır. Öğrencilerimizin yorumlama kabiliyeti pek iyi durumda değildir. Yorumlar genellikle gerçek anlama dayalı yapılmaktadır. Mecaz anlam ve söz öbeklerinde anlama yetersizliği olduğunu düşünüyorum. Ancak yine de Türkçe ders kitaplarındaki görsellerin metni anlama açısından yeterli olduğu kanısındayım.” (K4-K)

“Kitaplardaki görseller metnin içeriği hakkında öğrenciye tam bir fikir verememekle birlikte öğrenci metinde işlenen konulara, değerlere, temaya, ana fikre yakın cevaplar verebiliyor. Örneğin bir metnin görselinde iki kişi kucaklaşıyorsa öğrenci o metinde “kardeşlik” duygusunun yer alacağını ya da metnin görselinde ağaçlar, yeşil alanlar varsa konunun doğayla ilgili olabileceğini tahmin edebiliyor. Yine dinleme-izleme metinlerinde sorulan sorularda bazen öğrencinin metni tekrar dinleme imkanı olmuyor. Fakat öğrenci görselden hareketle sorunun cevabını bulabiliyor. Mesela metindeki “soba” görselinden hareketle hikayedeki zaman unsurunun kış mevsimi olduğunu çıkarabiliyor.” (K7-E)

“Öğrenciler resimden hareketle metnin konusunu tahmin edebiliyor. Resimler onlara zihinsel bir hazırlık sağlıyor.” (K9-K)

“Kitaplardaki görseller öğrencilerin oldukça ilgisini çekmekte ve öğrencide henüz metni okumaya başlamadan metne karşı merak duygusu uyandırıyor. Ayrıca son yıllarda çıkarılan kitaplardaki görsellerin kalitesi, görsellerde kullanılan renklerin canlılığı ve görsellerin önceki senelere göre daha büyük boyutlu olması öğrencilerin ilgisini çekiyor. Öğrenciler görseli inceledikten sonra metindeki karakterler ve olay örgüsü ile ilgili yorumlarda bulunabiliyor.” (K10-K)

Görselleri bu soru bağlamında yetersiz bulan Türkçe öğretmenlerinin bazı görüşleri aşağıda verilmiştir:

“Türkçe kitaplarındaki görseller metni okuma ve anlamada yeterli anlamda ön fikir oluşturmada yeterli olmadığını düşünüyorum. Görseller metni okumadan metnin konusunu ve içeriğini tahmin etmek için kullanılır fakat metinlerde kullanılan görseller çoğu zaman metnin sadece bir bölümüne yönelik kullanılır. Metnin genelini yansıtmamakla birlikte ikinci ve üçüncü bölümler varsa alakasız ve bağlamından koparak dikkati dağıtıyor.” (K1-E)

“Son zamanlarda basılan Türkçe ders kitaplarında metin endeksli karikatür resim ve fotoğrafların önceki zamanlara göre biraz daha geliştiğini söyleyebilirim. Görsel okuma ve anlamaman metni anlamada çok önemli bir yere sahip olduğu malum.. peki yeterli mi? Biraz daha geliştirilmesi gerektiğini düşünüyorum çünkü metni okumadan sorduğumuz sorularda çocuklarda fark ettiğim şu ki: metinle bağlantıdan ziyade kendi alemlerindeki çağrışımları dile getiriyorlar. Tabi bu yöresel kentsel ya da kırsal çevreden kaynaklanabilir ama metinle uyumunun biraz daha geliştirilmesi gerektiğini düşünüyorum. Özetle görsellerin sorduğunuz soruyu tam karşılamadığını düşünüyorum.” (K5-K)

Üçüncü Alt Amaca Yönelik Bulgular

Çalışmanın üçüncü alt amacı, Türkçe öğretmenlerinin Türkçe ders kitaplarında beğenmedikleri/eksik gördükleri hususların neler olduğu ile ilgilidir. Bu alt amaca yönelik bulgular Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3: Türkçe Öğretmenlerinin Türkçe Ders Kitaplarında Beğenmedikleri/Eksik Gördükleri Hususlar

Sıra	Kodlar	f
1	Etkinliklerin öğrencilerin dikkatlerini ve ilgilerini çekmede yetersiz kalması	7
2	Etkinliklerin sayıca fazla olması	6
3	Görsellerin yetersiz ve estetikten yoksun olması	4
4	Bazı metinlerin uzun olması	4
5	Etkinliklerin yapıca uzun olması	4
6	Dil bilgisi etkinliklerinin öğrenmeye destek olmaması	3
7	Etkinliklerin cevap alanlarının yetersiz olması	3
8	Etkinliklerin öğrencilerin seviyesini ölçmede yetersiz olması/seviyelerine uygun olmaması	3
9	Etkinliklerin benzer olması	3
10	Etkinlik sayılarının dengesiz dağılması	3
11	Metinlerin öğrenci seviyelerinin üzerinde olması	3
12	Dil bilgisi etkinliklerinin sayıca az olması	2
13	Etkinliklerin öğrencilerin okuduğunu anlamalarında yetersiz kalması	2
14	Etkinliklerin öğrencileri merkezi sınavlara hazırlamada yetersiz kalması	2
15	Manevi ve kültürel değerleri yansıtan etkinlik sayısının az olması	2
16	Kâğıt kalitesi, yazı stilleri ve puntosunun kullanıma uygun olmaması	1
17	Metinlerdeki cümle yapılarının uzun olması	1
18	Metinlerde anlamı bilinmeyen sözcük sayısının fazla olması	1
19	Metinlerle doğrudan ilgili etkinliklerin yetersiz olması	1
20	Kazanımların etkinliklere tam yansımaması	1
21	Tema sonu değerlendirme soru türlerinin güncel olmaması	1
22	Metin ve etkinliklerin öğrencilerin söz varlığı zenginleştirmede yetersiz kalması	1
23	Etkinliklerde konu anlatımlarının verilmemesi	1
24	Metin seçiminde Türk edebiyatı akımlarından az örnekler olması	1
25	Metne hazırlık etkinliklerinin öğrencilerin seviyelerinin üzerinde olması	1
26	Etkinlik-metin uyumunun olmaması	1
27	Disiplinlerarası etkinlik sayısının yetersiz olması	1
Toplam		63

Tablo 3 incelendiğinde Türkçe öğretmenlerinin Türkçe ders kitaplarında beğenmedikleri veya eksik gördükleri birçok husus oldukları görülmektedir. Bu eksiklerden bazıları etkinliklerin öğrencilerin dikkatlerini ve ilgilerini çekmede yetersiz kalması (f=7), etkinliklerin sayıca fazla olması (f=6), görsellerin yetersiz ve estetikten yoksun olması (f=4), bazı metinlerin uzun olması (f=4), etkinliklerin yapıca uzun olması (f=4) ve dil bilgisi etkinliklerinin öğrenmeye destek olmaması (f=3) şeklinde ifade edilmiştir. Bu soru bağlamında Türkçe öğretmenlerinin bazı görüşleri aşağıda verilmiştir:

“Etkinler öğrencilerin okuma ve okuduğunu anlamada yetersiz kalıyor. Hazırlanan etkinlikler öğrencilerin dikkatlerini çekmede ve ilgilerini çekmede yetersiz kalıyor. Çok amatörce hazırlanmış etkinlikler öğrencilerin seviyesini ölçmede yeterli değil. Özellikle 6. sınıf kitabı rezalet denecek derece kötü hazırlanmış bir kitap. Dil bilgisi konularında öğrenmeye destek olmayan öğrencileri ne öğrendiklerini anlamayacak kadar ve öğretmenleri de amaçtan uzaklaştıracak kadar kötü hazırlanmış bir kitap. Hakeza ders kitaplarından sadece MEB’in hazırladığı kitap biraz daha amacına hizmet edecek şekilde tasarlanmıştır. Diğer yayın evlerinin hazırladığı 5-6-7 sınıf kitapları gerek kullanılan kâğıt kalitesi gerek yazı stilleri ve puntosu da dahil olmak üzere kullanıma uygun olmadığını düşünüyorum.” (K1-E)

“Türkçe kitaplarıyla ders işlerken öğrencilerimi en çok zorlayan noktalar, metinlerdeki cümlelerin uzun olması ve cümlelerdeki anlamı bilinmeyen kelime sayısının bir hayli fazla olmasıdır. Öğrencilerimin çoğu, uzun cümleleri anlamakta güçlük çekmektedir. Cümlelerin uzun olmasına bir de

anlamı bilinmeyen kelime sayısının fazlalığı da eklenince, öğrencilerin metinden kopması işten bile değildir. Öte yandan, metin sonu etkinliklerinin sayısının fazlalığı ve uzunluğu da öğrencileri çoğu zaman olumsuz etkilemekte. Örneğin, bazı metin sonu etkinliklerinin kendi içinde başka bir metinle işleniyor olması, o etkinliğin işleniş süresini uzattığı için öğrenciler hem ana metinden kopuyor hem de öğrencilerin kafası karışıyor. Bununla birlikte bazı metinlerin (5, 6, 7. sınıflar) çok uzun olması da öğrencilerin etkinlik aşamasında zorlanmasına sebep oluyor.” (K3-E)

“Türkçe ders kitabındaki beğenmediğim/eksik gördüğüm durumlar anlatım dilinin çok sıradan olması, metinlerle ilgili etkinliklerin eşit sayıda olmaması kitabın eksik yönü sayılabilir. Etkinliklerde özellikle de açık uçlu soru etkinliklerinde cevap için yetersiz yazma yeri bırakılması da eksik bir durumdur. Ayrıca kazanımlarla ilgili verilen etkinliklerin ve soru sayılarının az olması da bir eksiklikler. Metnin yazarı/şairleri ile ilgili metinler biraz daha bilgilendirici olabilir. Bir başka ki bence en önemlisi bu- eksiklik ise tema değerlendirme sorularının yeni nesil sorulardan oluşmamasıdır.” (K15-E)

“Türkçe ders kitaplarında metin etkinliklerinde beğenmediğim birkaç husus bulunmaktadır. Öncelikle metinlerin bazıları uzun bazıları kısa olacak şekilde dengesiz bir şekilde kitaba yayılmıştır. Kısa metinlerde öğrencinin dikkatini toplama ve zamanı etkin kullanma açısından herhangi bir sorun yaşanmazken uzun metinlerde birtakım sorunlar baş göstermektedir. Sınıfta okuması iyi öğrenciler olduğu gibi okuma seviyesi düşük öğrenciler de bulunmaktadır. Uzun metinlerde metnin tamamını okuma seviyesi düşük olan öğrenciye okutmak zaman açısından mümkün olmamaktadır. Aynı metni dört beş öğrenciye birden okuttuğumuzda metinde kesintiler meydana gelmekte ve öğrenciler metni anlama noktasında sıkıntı yaşamaktadır. Beğenmediğim hususlardan biri de metinle ilgili sorular kısmıdır. Bazı etkinliklerde bu soruların sayısı çok fazladır ve öğrenciler bu soruları cevaplama konusunda derse katılım göstermemektedir. Çünkü öğrenciler daha çok oyun tarzı eğlenceli etkinliklere ilgi göstermektedir. Metinle ilgili soru sayısı azaltılsa ve bu sorular ezbere dayalı değil de öğrencileri düşünmeye sevk eden sorulardan oluşturulsa daha yararlı olacağı kanısındayım.” (K13-K)

“Türkçe ders kitaplarındaki bazı metinlerin etkinlikleri, etkinlikler benzer olmasına rağmen birbirini çok tekrar ediyor ve aynı kazanıma hizmet ediyor. Bu durum da öğrencilerin etkinliğe karşı isteksiz olmasına sebep olabiliyor. Ayrıca bazı metinlerin etkinlik sayısı fazla olduğu için öğrencilerde motivasyon kaybı ve isteksizlik de görülebiliyor. Yazı puntolarında herhangi bir sorun görünmüyor. Ders kitaplarındaki metinler çok büyük oranda öğrencilerin düzeyine uygun olarak seçiliyor ve algılamada sorun yaşanmıyor. Bunun yanında müfredatta yer alan sözel mantık konusuyla ilgili küçük etkinliklere yer verilebileceğini düşünüyorum.” (K10-K)

Dördüncü Alt Amaca Yönelik Bulgular

Çalışmanın dördüncü alt amacı, Türkçe ders kitaplarındaki metinlerde kullanılan dil ve cümle konusunun öğrencilerin hazırbuluşluk düzeylerine uygun olup olmaması ile ilgilidir. Bu alt amaca yönelik bulgular Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4: Türkçe Öğretmenlerinin Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerde Kullanılan Dil ve Cümle Konusunun Öğrencilerin Hazırbuluşluk Düzeylerine Uygun Olup Olmaması ile İlgili Görüşleri

Sıra	Kodlar	f
1	Türkçe ders kitaplarındaki metinlerde kullanılan dil ve cümle konusu öğrencilerin hazırbuluşluk düzeylerine uygundur.	7
2	Türkçe ders kitaplarındaki metinlerde kullanılan dil ve cümle konusu öğrencilerin hazırbuluşluk düzeylerine uygun değildir.	10
Toplam		17

Tablo 4 incelendiğinde Türkçe öğretmenlerinin çoğuna göre (f=17) Türkçe ders kitaplarındaki metinlerde kullanılan dil ve cümle konusu öğrencilerin hazırbuluşluk düzeylerine uygun değildir.

Türkçe ders kitaplarındaki metinlerde kullanılan dil ve cümle konusunun öğrencilerin hazırbuluşluk düzeylerine uygun olduğunu düşünen Türkçe öğretmenlerinin görüşleri aşağıda verilmiştir:

“Metinlerde Türkçe olmayan sözcükler dengesiz dağıtılmış. Örneğin bir metinde yabancı sözcük çokken başka bir metinde çok az olabiliyor. Bu konuda bir dengenin sağlanması gerekirdi. Bunun gibi istisnalar hariç metinlerin genel olarak dili düzeye uygundur. Cümle uzunları ise ne çok kısa ne de çok uzundur. Bu durum öğrencinin dengeli bir okuma yapabilmesine olanak sağlamaktadır.” (K8-E)

“Türkçe ders kitaplarında kullanılan dil genel olarak sade, açık ve anlaşılır. Öğrencilerin her metinde bilmediği kelimeler olmakta lakin bu kelimelerin çoğunun anlamı metindeki bağlamdan tahmin edilerek çıkarılmakta. (ki bu anlamını bilmedikleri kelimeler birçok etkinlikte tahminim ve sözlük anlamı karşılaştırması etkinliği olarak karşımıza çıkıyor.) İleriki zamanlarda günlük hayatta kullanacakları fakat buldukları yaş ve sınıf kategorilerinde bilmemelerinin normal karşılanacağı kelimelerin bu etkinliklerde daha çok kullanılması gerektiğini düşünüyorum.” (K10-K)

Türkçe ders kitaplarındaki metinlerde kullanılan dil ve cümle konusunun öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeylerine uygun olmadığını düşünen Türkçe öğretmenlerinin görüşleri aşağıda verilmiştir:

“Metinlerde kullanılan dil bölgesel farklılıklara göre ele alındığında öğrencilerin hazırbulunuşluluk seviyelerine uygun olmadığını düşünüyorum. Bazen etkinliklerde sorulan sorular öğrencilerin rahatlıkla anlayabileceği tarzda hazırlanmadığını göze çarpıyor. Kelime dağarcığını geliştirmede, metinlerde yeni ve ilginç kelimelerin olmadığını düşünüyorum. Dört temel becerilerden okuma ve anlamaya genel olarak daha fazla yer verilmiştir. Oysa yazma ve konuşma da en az bunlara kadar önemli becerilerdir. Bu becerilerin de kazanılması için bolca etkinlikler konulması gerekir.” (K1-E)

“Bazı parçaların dili hiç uygun değil. Bazen yetişkin insanların bile anlayamayacağı kapalı bir dil ve çok uzun cümleler kullanılıyor. Bu nedenle öğrenciler bazı parçaları sözlüksüz ve yardımsız anlayamıyor. Genel olarak uygun olmadığı kanaatindeyim.” (K11-E)

Beşinci Alt Amaca Yönelik Bulgular

Çalışmanın beşinci alt amacı, Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin öğrencilerin okuma becerilerini/okuma alışkanlığını geliştirmesi açısından yeterli olup olmaması ile ilgilidir. Bu alt amaca yönelik bulgular Tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5: Türkçe Öğretmenlerinin Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Öğrencilerin Okuma Becerilerini/Okuma Alışkanlığını Geliştirmesi Açısından Yeterli Olup Olmadığı ile İlgili Görüşleri

Sıra	Kodlar	f
1	Türkçe ders kitaplarındaki metinler öğrencilerin okuma becerilerini/okuma alışkanlığını geliştirmesi açısından yeterlidir.	3
2	Türkçe ders kitaplarındaki metinler öğrencilerin okuma becerilerini/okuma alışkanlığını geliştirmesi açısından yeterli değildir.	14
Toplam		17

Tablo 5 incelendiğinde Türkçe öğretmenlerinin çoğuna göre (f=14) Türkçe ders kitaplarındaki metinler öğrencilerin okuma becerilerini/okuma alışkanlığını geliştirmesi açısından yetersiz kalmaktadır.

Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin öğrencilerin okuma becerilerini/okuma alışkanlığını geliştirmesi açısından yeterli olduğunu düşünen Türkçe öğretmenlerinin bazı görüşleri aşağıda verilmiştir:

“Kitaplardaki metinlerin çoğu gerçekten türünün çok güzel örneklerinden seçilmiştir. Bu durum öğrencinin hem metne kendini vermesi hem de temayı daha iyi kavrayabilmesi açısından önemlidir. Bu metinlerin ana duyguyu çok etkili bir şekilde açıklıyor oluşu öğrencilere okuma alışkanlığı da aşılamaktadır. Örneğin öğrenci metnin sıkıcı olmadığını fark edip heyecan ve merak unsurlarına kendini vermekte, metin bitince benzer metinleri okumaya istekli olmaktadır.” (K8-E)

Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin öğrencilerin okuma becerilerini/okuma alışkanlığını geliştirmesi açısından yeterli olmadığını düşünen Türkçe öğretmenlerinin bazı görüşleri aşağıda verilmiştir:

“Metinler öğreticilik açısından yeterli sayılabilir ancak okuma alışkanlığı kazandırma noktasında kesinlikle yeterli değil. Kitaplarda edebi değeri yüksek sanatçılarımıza ve önemli eserlerine yer verilmeli” (K2-K)

“Metinlerin çoğu öğrencilerin okuma ihtiyaçlarını karşılamayıp okuma isteklerini tetiklememektedir. Öğrencilerimin çoğu, daha hareketli ve yaşıtı kahramanların maceralarını barındıran metinlere ilgi duymaktadır. Bununla birlikte, puntosu daha büyük olan metinlere karşı pozitif bir yaklaşımı var. Bunlardan mütevellit, öğrencilere okuma alışkanlığı kazandırma noktasında Türkçe kitaplarının yetersiz olduğunu düşünmekteyim.” (K11-E)

“Değildir. Bazı temalara ait olan metinleri ders sırasında ele alırken bile konsantre olmaları neredeyse imkânsız oluyor. Öğrencilerin ellerinden bırakmak istemeyecekleri, zevk alarak okuyacakları bir kitap olduğunu düşünmüyorum.” (K7-E)

“Kesinlikle yetersizdir. Günümüzde tüm okullar ve öğretmenler bu açığı kapatmak için başka hikâye kitapları okutturuyor öğrencilerine.” (K12-E)

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Türkçe öğretmenlerinin Türkçe ders kitaplarına yönelik görüşlerinin çeşitli sorular bağlamında incelendiği bu çalışmada 17 Türkçe öğretmeni ders kitabı kavramını farklı şekillerde tanımlamışlardır. En fazla yapılan tanım ders kitabının “ders kazanımlarının öğrencilere kazandırılması için kullanılan metin ve etkinlikler bütünü” olduğu şeklindedir. Lüle Mert (2013) de benzer bir görüşte bulunmakta ve ders kitabının dersin amaçları ile öğrenme alanları ve sınıflara göre kazanımların gerçekleştirilmesinde büyük bir görev üstlendiğini söylemektedir. Bu tanımın yanı sıra katılımcılar tarafından “öğretmen ve öğrenci için temel/ana kaynak” şeklinde yapılan tanım da fazla sayıdadır. Alan yazınında bu tanıma destekleyen çalışmalar bulunmaktadır. Büyükalın ve Yıldırım (2019) ders kitaplarının öğretim programları ekseninde hazırlanan bir kaynak olarak öğretme öğrenme sürecinin en temel materyali olduğunu belirtir. Sarıkaya (2019) Türkçe ders kitaplarını detaylıca incelediği çalışmasında ders kitaplarının öğretimde öğrenciler için kaynak konumunda olduğunu vurgulamaktadır. Özbay (2003) özellikle Türkçe öğretiminde ders kitaplarının öğretmenler tarafından öncelikli kullanılan materyaller olduğunu ifade etmektedir. Ders kitabı kavramını “planlı bir rehber ve takip kılavuzu” olarak tanımlayan katılımcılar da bulunmaktadır. Ders kitaplarını öğrenme sürecinin en temel kaynağı ve rehberi olarak tanımlayan araştırmalar öğretmenlerin bu tanımını desteklemektedir (Ceyhan ve Yiğit, 2005; Demirel ve Kıroğlu, 2005; Kepenekçi ve Aslan, 2011; Şakiroğlu, 2020). Ders kitabını, kültürel mirasın aktarımını sağlayan materyal olarak tanımlayan katılımcılar bulunmaktadır. Coşkun (1996) ders kitaplarının toplumun maddi ve manevi kültürel değerlerini taşıyan materyaller olduğunu belirtir.

Çalışmada Türkçe öğretmenlerinin Türkçe ders kitaplarındaki görselleri öğrenciye metni okuma/anlama açısından bir ön fikir verme bağlamında yeterli görüp görmediklerine yönelik düşünceleri sorulmuştur. Türkçe öğretmenlerinin büyük çoğunluğunun Türkçe ders kitaplarındaki görsellerin öğrenciye metni okuma/anlama açısından bir ön fikir verdiğini belirttikleri sonucuna ulaşılmıştır. “Türkçe ders kitaplarına konan her metnin bir resme sahip olması önerilmektedir. Buradaki amaç, metnin daha iyi anlaşılması için görsellik bakımından destek olmak ve metnin iletmek istediği mesajın, öğrencilere verilirken dilsel olmanın yanı sıra resimler aracılığıyla da katkıda bulunmaktır” (İşeri, 2003). Bunun yanı sıra “Türkçe ders kitaplarındaki resimler, öğrencilerin metnin içeriğine kolay bir şekilde odaklanmasını ve metnin anlamını daha çabuk elde etmesini sağlamaktadır” (Karadağ, 2013). Bu bağlamda düşünüldüğünde Türkçe ders kitaplarında yer alan görsellerin son derece önemli işlevlere sahip olduğu anlaşılmaktadır. Türkçe öğretmenlerinin büyük çoğunluğunun Türkçe ders kitaplarındaki görselleri işlevsel bulması önemlidir. Türkçe ders kitaplarındaki görsellerle ilgili alan yazınında farklı sonuçlara ulaşılmıştır. Görselleri yeterli ve işlevsel bulan araştırmalar olduğu gibi (Demirel, Kökçü ve Akbaba, 2018; Dikeç, 2004; İnan Yıldız ve Baş, 2015; İşcan ve Cımbız, 2018; Kolaç, 2003; Özkan ve Tutkun, 2014; Yıldırım, 2007) yeterli görmeyen araştırmalar da bulunmaktadır (Ayhan, 2010; Batur, 2010; Baş ve İnan Yıldız, 2014; Çarkıt, 2019; Duran, 2006; Yılmaz, 2005; İşcan, 2004). Bu araştırma özelinde düşünüldüğünde 2018-2019 yıllarında okutulmaya başlanan Türkçe ders kitaplarındaki görsellerin Türkçe öğretmenlerinin görüşleri doğrultusunda olumlu bir hâle geldiği ifade edilebilir.

Çalışmada Türkçe öğretmenlerinin Türkçe ders kitaplarında beğenmedikleri/eksik gördükleri hususların neler olduğu ile ilgili soruya yanıt aranmıştır. Buna göre Türkçe öğretmenleri, Türkçe ders kitaplarında eksik olarak en fazla etkinliklerin öğrencilerin dikkatlerini ve ilgilerini çekmede yetersiz kalması olarak belirtmişlerdir. Kaya ve Kardaş’ın (2019) çalışmasında da Türkçe öğretmenleri Türkçe ders kitaplarıyla ilgili olarak etkinliklerin dikkat çekmediğini dile getirmişlerdir. Türkçe ders kitaplarında öğretmenlerin vurguladığı bir başka önemli eksiklik etkinliklerin sayıca fazla olmasıdır. Alyılmaz (2010) Türkçe öğretiminin sorunlarını detaylı bir şekilde ele aldığı çalışmasında Türkçe ders kitaplarındaki etkinliklerin sayıca çok olmasının önemli bir sorun olduğunu ifade etmiştir. Çalışmada Türkçe ders kitaplarındaki görsellerin yetersiz ve estetikten yoksun olduğu belirtilmiştir. Oysa Ertok Atmaca (2006), ders kitaplarındaki görsellerin estetik değerlere sahip olması ve öğretim anlamında destekleyici özelliklere sahip olması gerektiğini vurgulamıştır. Şahin (2014) görsellerin metni doğrudan desteklemesi, öğrencilerin okuduklarını anlama ve hatırlamalarını kolaylaştırdığını ancak estetik kaygı güdüler

kullanılan görsellerin ise metni anlamaya olan katkısının şüpheli olduğunu belirtmektedir. Alan yazınında ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki görsellerin estetik olmadığını ve öğrencilere zevk kazandırma hususunda eksikliklerinin olduğunu tespit eden çalışmalar bulunmaktadır (Çarkıt, 2019; Uzuner, Aktaş ve Albayrak, 2010; Kırbaş, Orhan ve Topal, 2012). Metin ve etkinliklerin yapıcı uzun olması vurgulanan bir başka önemli eksikliklerdir. Hem metinlerin hem de etkinliklerin uzun olması öğrencinin dersten sıkılmasına, dikkatinin dağılmasına ve odak noktasının değişmesine sebep olmaktadır. Bu yüzden uzun metin ve etkinliklerin yerine daha nitelikli olanları tercih edilmelidir. Batur ve Özdemir (2021) çalışmalarında Türkçe ders kitaplarında etkinlik sayılarının fazla olmasının dersi sıkıcı hâle getirebileceğine vurgu yapmaktadır. Muradoğlu ve Işık'ın (2019) çalışmasında da öğretmenler metin ve etkinliklerin uzun olduğunu, bunun da öğrenciyi sıktığını belirtmektedir. Manevi ve kültürel değerleri yansıtan etkinlik sayısının az olması ifade edilen bir başka önemli eksikliklerdir. Coşkun (1996), "Türkçe ders kitaplarının görevi; öğrencileri Türk toplumunun maddî ve manevî kültürel değerleriyle kaynaştırmak" olduğunu belirtmektedir. Okur (2013) ise çalışmasında Türkçe ders kitaplarında kültür içerikli çalışmalara daha fazla yer verilmesi gerektiğini ifade etmektedir. Kavan ve Akın (2018) Türkçe derslerinde değer aktarımının ders kitaplarındaki metinler aracılığıyla verildiğini belirtmektedir. Çalışmada katılımcılar tarafından vurgulanan diğer önemli eksiklikler ise dil bilgisi etkinlikleri ile ilgilidir. Dil bilgisi etkinliklerinin öğrenmeye destek olmaması ve dil bilgisi etkinliklerinin sayıca az olması ifade edilen önemli eksikliklerdir. Akın (2015) çalışmasında dil bilgisi etkinliklerini detaylıca incelediği çalışmasında benzer sonuçlara ulaşmış ve Türkçe ders kitaplarındaki dil bilgisi etkinliklerinin üzerinde durulması gereken önemli bir husus olduğunu belirtmiştir. Türkçe öğretmenlerinin görüşlerinden hareketle Türkçe ders kitaplarındaki etkinliklerin istenilen düzey ve nitelikte olmadığı söylenebilir.

Çalışma kapsamında Türkçe öğretmenlerinin çoğuna göre Türkçe ders kitaplarındaki metinlerde kullanılan dil ve cümle konusu öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeylerine uygun değildir. Öğretmenlerin bu tespitinin son derece önemli olduğunu söylemek gerekir. Kaya ve Kardaş (2019) Türkçe ders kitaplarında yer verilen metinlerin öğrencilerin düzeyine uygun olması gerektiğini belirtmişlerdir. Demirel (2002) de ders kitaplarındaki metinlerin anlaşılır bir dille yazılması, öğrencilerin yaş ve sınıf düzeylerine uygun olması gerektiğini ifade etmektedir. Alıymaz (2010) Türkçe ders kitaplarına alınan metinlerin seçiminde seçici davranılmadığını ve metin seçiminde en önemli ölçütün dil yetkinliği olması gerektiğini vurgulamaktadır. Çakır'a (2013: 1179) göre de "dil ve anlatım açısından kusurlu metinlerin çocuğa sunulması, dil yanlışlarının benimsenmesine neden olacağından metinlerin daha dikkatli oluşturulması gerekir." Alan yazını incelendiğinde Şahin (2008) çalışmasında Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin dil ve üslup açısından öğrenci düzeyine uygun olduğunu, Baldan (2009) metinlerin öğrenci düzeyine uygun ve dilsel gelişimlerini desteklediğini tespit etmiştir. Canlı (2015) Türkçe ders kitaplarındaki dil açısından öğrenci düzeyine uygun olmadığını saptamıştır. Arslan ve Engin'in (2019) çalışmasında öğretmenler bazı metinlerin dilinin çok ağır ve soyut bir dille yazıldığını belirtmişlerdir.

Çalışmada ulaşılan bir başka önemli sonuç da Türkçe öğretmenlerinin çoğuna göre ($f=14$) Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin öğrencilerin okuma becerilerini/okuma alışkanlığını geliştirmesi açısından yetersiz kaldığıdır. Çağ (2020) tarafından yapılan çalışmada öğretmenlerin Türkçe ders kitaplarındaki okuma etkinliklerini yetersiz gördükleri tespit edilmiştir. Çalışkan (2016) Türkçe ders kitabını incelediği çalışmasında metinlerin çoğunluğunun öğrencilerde okuma isteği ve alışkanlığı kazandırmada yeterli katkı sağlayacak düzeyde olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Saltık (2018) Türkçe ders kitaplarındaki metinlerle ilgili 43 öğretmenle yaptığı çalışmasında metinlerin öğrencide bir okuma isteği uyandırmadığını belirlemiştir. Aynı çalışmada metinlerin öğrencilerde okuma kültürü edindirmede sonucuna da ulaşılmıştır. Muradoğlu ve Işık'ın (2019) çalışmasında okuma etkinliklerinin öğrenci düzeylerine uygun olmadığı tespit edilmiştir. Arslan ve Engin'in (2019) çalışmasında da okuma metinlerinin uzun olduğu ve öğrencilerin ilgisini çekmediği belirlenmiştir. Hem bu çalışmada hem de alan yazınında yapılan çalışmalar ışığında Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin öğrencilerin okuma beceri ve alışkanlıklarını geliştirmede ifade edilebilir.

Öneriler

Çalışmada ulaşılan sonuçlar bağlamında şu önerilerde bulunulmuştur:

- Türkçe ders kitaplarındaki görsellerin sayıca yeterli olduğu ancak nitelik ve estetik açısından yetersiz olduğu tespit edilmiştir. Bu bağlamda Türkçe ders kitaplarındaki görseller daha nitelikli ve estetik olmalıdır.

- Türkçe ders kitaplarındaki dil ve cümle konusu öğrencilerin düzeyine uygun olacak şekilde verilmelidir.
- Türkçe ders kitaplarında öğrencilerin okuma beceri ve alışkanlıklarını geliştirecek metin ve etkinliklere daha fazla yer verilmelidir.
- Türkçe ders kitaplarındaki metin ve etkinliklerin yapıcı uzun oldukları vurgulanmıştır. Öğrenci düzeyine uygun etkinliklerin hazırlanmasına özen gösterilmelidir.
- Dil bilgisi etkinliklerinin öğrencilerin öğrenmelerine destek olmadığı belirlenmiştir. Bu bağlamda dil bilgisi etkinliklerinin daha işlevsel olacak şekilde hazırlanması gerekir.

Yazarlık Katkısı

Bu araştırma tek yazarlı olarak yürütülmüştür.

Etik Kurul Beyanı

Kurul adı= Muş Alparslan Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu

Karar tarihi= 01.07.2021

Belge sayı numarası= 15946

KAYNAKÇA

- Akın, E. (2015). Türkçe Çalışma Kitaplarındaki (6, 7 ve 8. Sınıflar) Dil Bilgisi Etkinliklerinin Çeşitli Açılardan Değerlendirilmesi. *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 10(15), 19-34.
- Alyılmaz, C. (2010). Türkçe Öğretiminin Sorunları. *Turkish Studies*, 5(3), 728-749.
- Arslan, A. & Engin, A. O. (2019). 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(13), 67-94.
- Ayhan, Y. (2010). İlköğretim 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Resimlemelerinin Biçim ve İçerik Açısından 11 Yaş Grubuna Uygunluğu ve Aynı Yaş Grubu Öğrencilerin Yaptığı Resimlemelerle Karşılaştırılması, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Aytaş, G. (2006). Edebi Türlerden Yararlanma. *Milli Eğitim*, 0(168), 261-276.
- Bağcı, H. & Ünal, Y. (2013). İlköğretim 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Okunabilirlik Düzeyi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 1(3), 12-28.
- Baldan, N. (2009). Yeni Program 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Metinlerin Kelime Serveti ve Güçlük Seviyesi, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Manisa: Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Baş, B. & İnan Yıldız, F. (2014). İlkokul Türkçe Ders Kitaplarının Resim-Metin İlişkisi Açısından Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(28), 139-151.
- Batur, Z. & Özdemir, P. (2021). Türkçe Ders Kitabı Etkinliklerinin Kazanımlarla Örtüşme Durumları. *Avrasya Dil Eğitimi ve Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 47-68.
- Batur, Z. (2010). Anadili Öğretiminde Gösterge Bilimin Yeri: Ana Dili Ders Kitaplarındaki Sözel Metinlerle Gösterge Metinleri Bütünselliğinin Analizi. *Turkish Studies*, 5(4), 174-200.
- Büyükalın, F. S. & Yıldırım, N. (2019). Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programı Kazanımlarının Revize Edilmiş Bloom Taksonomisine Göre Analizi. *Elementary Education Online*, 18(4), 1551-1573.
- Büyükoztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2008). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Canlı, S. (2015). Türkçe Ders Kitaplarına Seçilecek Metinlerin Belirlenmesinde Çocuğa Görelik İlkesi. *Journal of Language Education and Research*, 1(1), 98-123.
- Ceyhan, E. & Yiğit, B. (2005). *Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Coşkun, H. (1996). Eğitim Teknolojisi ve Kültürlerarası Eğitim Bağlamında İlköğretim İkinci Sınıf Türkçe ve Almanca Ders Kitaplarının İçerik Sorunları. *Türkiye 'de ve Almanya 'da İlköğretim Ders Kitapları*. Ankara: Türk Alman İşleri Kurulu Yayın Dizisi.
- Creswell, J. W. (2018). *Nitel Araştırma Yöntemleri*, (Çeviren. M. Bütün ve S. B. Demir). Ankara: Siyasal Yayın Dağıtım.
- Çağ, H. D. (2020). 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabının Öğretmen Görüşleri Doğrultusunda Değerlendirilmesi. *International Journal of Language Academy*, 8(4), 82-98.

- Çakır, P. (2013). Türkçe Ders Kitaplarındaki Öykülerin Çocuğa Görelik İlkesi Açısından İncelenmesi. *Turkish Studies*, 8(1)1171-1180.
- Çalışkan, G. (2016) Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Türkçe Ders Kitapları: 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabına Yönelik Bir İnceleme. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 4(2), 200-214.
- Çarkıt, C. (2019). 2018 Türkçe Dersi Öğretim Programı Çerçevesinde Hazırlanan 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabının Değerlendirilmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(71), 1368-1376.
- Çeçen, M. A. & Çiftçi, Ö. (2007). İlköğretim 6. Sınıf Türkçe çalışma Kitaplarında Yer Alan Metinlerin Tür ve Tema Açısından İncelenmesi. *Milli Eğitim*, 0(173), 39-49.
- Çiftçi, Ö., Çeçen, M. A. & Melanlıoğlu, D. (2007). Altıncı Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Okunabilirlik Açısından Değerlendirilmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(22), 206-219.
- Delice, A., Aydın E. & Kardeş, D. (2009). Öğretmen Adayı Gözüyle Matematik Ders Kitaplarında Görsel Öğelerin Kullanımı. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, 0(16), 75-92.
- Demirel, Ö. & Kiroğlu, K. (2005). *Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Demirel, Ö. (2002). *İlköğretim Okullarında Türkçe Öğretimi*. Ankara: MEB Yayınları.
- Demirel, Ş., Kökçü, Y. & Akbaba, R. S. (2018). 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabının Resim-Metin İlişkisi Açısından İncelenmesi. *Adıyaman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 8(2), 224-243
- Dikeç, L. (2004). İlköğretim Okullarındaki Türkçe Ders Kitaplarında Kullanılan Kitap Resimleri (İllüstrasyonlar), Teknikleri ve Öğrenmeye Katkısı, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Duran, S. (2006). Türkçe Derslerinde Resimlerin Kullanımı ve Öğrencilerin Metinleri Anlamalarına Etkisi, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Ekinci-Çelikpazu, E. & Aktaş, E. (2011). MEB 6, 7 ve 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerin Değer İletimi Açısından İncelenmesi. *Turkish Studies*, 6(2), 413-424.
- Ertok Atmaca, A. (2006). İlköğretim Ders Kitaplarında Görsel Tasarım ve Resimleme. *Milli Eğitim Dergisi*, 0(171), 318-328.
- Gök, F. (2003) *Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Ders Kitapları, Ders Kitaplarında İnsan Hakları: Tarama Sonuçları İçinde*. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Güneş, F. (2013). Türkçe Öğretiminde Metin Seçimi. *Anadili Eğitimi Dergisi*, 1(1), 1-12.
- İnan Yıldız, F. & Baş, B. (2015). İlkokul 2. Sınıf Türkçe Ders Kitabının Resim-Metin İlişkisi Açısından Değerlendirilmesi. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, ÖS-II, 251-268.
- İşcan, A. & Cımbız A. T. (2018). Ortaokul 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Resimlerin Metinlerle Uyum Düzeyinin İncelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(1), 250- 272.
- İşcan, A. (2004). İlköğretim İkinci Kademe Sekizinci Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Öğrencilere Estetik Zevk Kazandırmadaki Rolü. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- İşeri, K. (2003). Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinler için Çizilen Resimlerin İncelenmesi. Cumhuriyetimizin 80. Yılında Türkçemiz. http://www.academia.edu/9039732/T%C3%BCrk%C3%A7e_Ders_Kitaplar%C4%B1ndaki_Metinler_i%C3%A7in_%C3%87izilen_Resimlerin_%C4%adresinden 12.01.2017 tarihinde erişildi.
- Karadağ, Ö. (2013). Okuma Kültürüne Katkıları Bakımından Türkçe Ders Kitaplarının Resimlemeleri (İllüstrasyonları). *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 9(2), 84-93.
- Kavan, N. & Akın, E. (2018). 6. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi (Eksen Yayıncılık). *Jass Studies-The Journal of Academic Social Science Studies*, 0(73), 105-122.
- Kaya, M. & Kardeş, M. N. (2019). Türkçe Öğretmenleri ile Türkçe Öğretmeni Adaylarının Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerle İlgili Görüşleri. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(11), 323-342
- Kepenekçi, K. Y. & Aslan, C. (2011). Ortaöğretim Türk Edebiyatı ile Dil ve Anlatım Ders Kitaplarında İnsan Hakları Üzerine Bir Çözümleme. *Turkish Studies*, 6(1), 483-502.
- Kırbaş, A., Orhan, S. & Topal, Y. (2012). İlköğretim Türkçe Ders Kitaplarındaki Görsel Öğelere Öğretmen Görüşlerinden Hareketle Eleştirel Bir Bakış. *Turkish Studies*, 7(4), 2225-2235.
- Kızılcıoğlu, A. (2003). Orta Öğretim Coğrafya Ders Kitapları Değerlendirme Ölçütleri. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 0(8), 19-33.

- Kolaç, E. (2003). İlköğretim Dördüncü Sınıf Türkçe Ders Kitaplarının Öğretmen Görüşlerine Dayalı Olarak Değerlendirilmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(1), 105-137.
- Lüle Mert, E. (2013). İlköğretim Türkçe Programı ile Türkçe Çalışma Kitaplarındaki Kazanım ve Etkinliklerin Sözcük Öğretimi Açısından Değerlendirilmesi. *Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi*, 2(5), 13-31.
- MEB. (2018). Taslak ders kitapları ve e-içeriklerinin panel incelemesi. https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_04/11161342_kurul_mu776talaasY.pdf adresinden erişildi.
- Muradoğlu, Ü. & Işık, A. D. (2019). İlkokul Üçüncü Sınıf Türkçe Ders Kitabı Etkinliklerinin Sınıf Öğretmenlerinin Görüşleri Doğrultusunda İncelenmesi. *Sınırsız Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 4(1), 19-39.
- Okur, A. (2013). Millî Kültür ve Folklorun Türkçe Ders Kitapları Aracılığıyla Aktarımı. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Türkçenin Eğitimi Öğretimi Özel Sayısı*, 6(11), 877-904
- Özbay, M. & Karakuş-Tayşi, N. (2011). Dede Korkut Hikâyeleri'nin Türkçe Öğretimi ve Değer Aktarımı Açısından Önemi. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 1(1), 21-31.
- Özbay, M. (2003). Türkçe Öğretiminde Hedef-Araç İlişkisinin Ders Kitabı Örneğinde Değerlendirilmesi. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 0(13), 59-69.
- Özçetin, K. & Karakuş, N. (2020). 5. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Okunabilirlik Yönünden İncelenmesi. *Türkiye Eğitim Dergisi*. 5(1), 175-190.
- Özkan, R. & Tutkun, S. B. (2014). İlköğretim Sosyal Alan Ders Kitaplarının Görsel Boyut ve İçerik Tutarlılığı Açısından İncelenmesi. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 0(24), 371-386.
- Özkan, R. (2010). Türk Eğitim Sisteminde Himayeci Değerler: İlköğretim Ders Kitapları Örneği. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7(1), 1124-1141.
- Saltık, O. (2018). Okuma Kültürü Edindirme Sürecinde Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Niteliği Üzerine Öğretmen Görüşleri. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 6(2), 281-296.
- Sarıkaya, B. (2019). Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarındaki Etkinliklerin İncelenmesi. *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 0(64), 563-580.
- Şahin, A. (2008). İlköğretim Birinci Sınıf Türkçe Ders Kitabı, Öğrenci Çalışma Kitabı ve Öğretmen Kılavuz Kitabının Öğretmen Görüşlerine Dayalı Olarak Değerlendirilmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(3), 133-146.
- Şahin, M. (2014). Sosyal Bilimler Ders Kitaplarının Görsel Tasarım İlkeleri Açısından Değerlendirilmesi. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23(1), 31-46.
- Şakiroğlu, Y. (2020). Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarındaki Öykülerin Kelime-Cümle Uzunlukları ve Okunabilirlik Düzeyleri Üzerine Bir İnceleme. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(6), 1827-1834.
- Temizkan, M. (2009). *Metin Türlerine Göre Okuma Eğitimi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Türkben, T. (2018). Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Tür ve Tema Açısından İncelenmesi. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 0(8), 2153-2166.
- Uzuner, S., Aktaş, E. & Albayrak, L. (2010). Türkçe 6, 7 ve 8. Sınıf Ders Kitaplarının Görseller (İllüstrasyonlar) Açısından Değerlendirilmesi. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 0(27), 721-733.
- Yıldıran, N. B. (2007). İlköğretim 8. Sınıf Bilgisayar Ders Kitaplarının Görsel Tasarım İlkelerine Uygunluğunun Değerlendirilmesi ve İçerik Analizinin Yapılması, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, A. (2005). İlköğretim Okulları İlk Kademedeki Okutulan Ders Kitaplarının Resimlemeleri Yönünden Değerlendirilmesi, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Çalışmada İncelenen Kitaplar

- Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 5. Sınıf Ders Kitabı (2018). Yazarlar: Hüseyin Ağın Haykır, Hüseyin Kaplan, Ali Kıryar, Rasim Tarakçı, Ercan Üstün. Editörler: Elif Aktaş, Bora Bayram. Ankara: MEB Yayınları.
- Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 6. Sınıf Ders Kitabı (2019). Yazarlar: Sabri Ceylan, Kadir Duru, Gülten Erkek, Murat Pastutmaz. Editörler: Zekerya Batur, Sabri Ceylan. Ankara: MEB Yayınları.
- Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 7. Sınıf Ders Kitabı (2019). Yazarlar: Hilal Erkal, Mehmet Erkal. Ankara: Özgün Matbaacılık.
- Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 8. Sınıf Ders Kitabı (2018). Yazarlar: Gülşah Mete, Mahmut Karaaslan, Yeşim Kaya, Şahin Ozan, Derya Özdemir. Editör: İlhan Erdem. Ankara: MEB Yayınları.
-